

LICHT in GRUNO's DUISTERNIS

De eeuw van de industriële revolutie, de negentiende eeuw, zorgde voor een omwenteling die zo ingrijpend was, dat het aanzien van de gehele wereld er door is veranderd.

Een van de belangrijkste uitvindingen was wel die van de elektriciteit. Het was de Engelse natuurkundige Michael Faraday (1791-1867) die bijna heel zijn leven wijdde aan de elektrische en magnetische verschijnselen. In 1831 stelde hij vast dat er een elektrische stroom ontstaat als men een magneet door een tot spoel gewonden metaaldraad heen en weer beweegt, oftewel hij ontdekte dat beweging in elektrische stroom kan worden omgezet.

De wereldberoemde heren Swan en Edison construeerden in 1878/79 de bruikbare elektrische lamp. Deze lampen met een gloeiende draad in een luchtledige glazen bol, vormden het resultaat van langdurige studies van het beginsel van de lamp van Davy.

Het elektrische licht deed langzaam maar zeker zijn intrede in de "beschaafde" wereld. Als het om modernismen ging, liep Nederland niet altijd wat men noemt voorop in de rij. Hoe heeft men niet eerst de stoomtrein en daarna de automobiel (daar he'je de duvel) proberen tegen te houden.

Men verlichtte zijn woning voornamelijk nog met olie of kaarsen tot dat het (stads)gas zijn intrede deed. Met elektrische stroom wilde men over het algemeen nog niets te maken hebben.

Het was de Groninger groot-industrieel Evert Jan Scholten die wel brood in deze uitvinding zag en het een reuze idee vond om ook de villa's en huizen van de gegoede burgerij in het dorpje Helpman (dat per 1 januari 1915 met 2200 inwoners en 1000 huizen door de stad Groningen werd geannexeerd) van elektrische stroom te voorzien.

De altijd optimistische Evert Jan trommelde wat vrienden en zakenrelaties bij elkaar en op 21 april 1905 werd de Coöperatieve Verlichtingsfabriek te Helpman opgericht. Direct daarna werd een pand gebouwd aan de Emmastraat 35 te Helpman en reeds in 1906 kon men de elektrische stroom middels een bovengronds leidingnet (gelijk het bovengrondse telefoonkabelnet) aan de gegoede burgerij van Helpman leveren. De monumentale villa's aan de Rijksstraatweg en de uitspanning Vorenkamp waren de eersten die zich erop konden beroepen voorzien te zijn van elektriciteit.

Bepaald veilig was het net van Helpman niet en regelmatig zaten de gegoede burgers, met name in de donkere wintermaanden, dan ook weer in het pikkeduister en moesten de kaarsen weer "uit het vet gehaald worden". Het regende klachten bij de fabriek aan de Emmastraat en steeds meer mensen schakelden langzaam maar zeker over op het veel veiliger Gemeentelijk Elektriciteitsbedrijf van Groningen, een bedrijf dat door de overheid gesteund werd en waartegen de inmiddels alweer verouderde fabriek te Helpman natuurlijk bij lange na niet concurreren kon.

Tien jaar na de opening in 1906, op 11 mei 1916, (Helpman was dus al door de stad Groningen geannexeerd) werd midden in de eerste wereldoorlog, met een feestelijke maaltijd, de ondergang van de elektriciteitsfabriek gevierd.

Op het laken van de rijkelijk van zilver en kristal voorziene tafel had men geschreven: "Innemende betreuung over onze scheidende vereniging, Helpman 11 mei 1916, Café-Restaurant 'De Passage' ", was getekend J.E. Scholten, voorzitter.

Een stukje industriele revolutie was geschiedenis geworden.

Het pand van de voormalige Coöperatieve Verlichtingsfabriek te Helpman, Emmastraat 35, bestaat nog steeds In het pand is thans aannemersbedrijf Bakker (eig. J. Helder) gevestigd. Een ondernemend aannemersbedrijf dat in een pand met een rijke historie is gevestigd.

Altijd als ik er langs loop of fiets (het is maar op een steenworp afstand van mijn woning) moet ik denken aan de eerste Helpener electro-periode en aan Evert Jan Scholten, een groot man die de stad Groningen veel heeft nagelaten.

Aan de Helperbrink is een monumentale zitbank, voorzien van het borstbeeld van deze ondernemende man gebouwd om zijn nagedachtenis in ere te houden.

Geraadpleegde literatuur:

- 7000 jaar wereldgeschiedenis, uitg. Lekturama, Rotterdam 1977.
- Herdenkingsboek "Helpman 1245-1990", uitg. Knoop, Haren 1991.
- Gemeente Archief Groningen.
- Eigen dokumentatie WJN.

W.J. Nieboer

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Vijftiende jaargang Nr. 4 van december 1993, blz. 3 t/m 5.